

la repetició múltiple d'aquella forma en la més llarga de les inscripcions osques, la *Tabula Bantina* (Buck, *Elementarbuch d. osk-umbr. Dial.*, pp. 130-133).⁵

Alguns usos especials d'interès. La loc. adverbial composta de *baix en baix* 'en veu molt baixa', en alguns punts de *baix a baix* o *baix-baix* (*AlcM*): «l'Arbós, que de *baix en baix* renegava com un oriol» (M. Vayreda, *La Punyalada*, xx, p. 305). L'ús de *baix de* en el sentit de 'sota' («l'alacrà s'amadruga *baix de les pedres*», Barxeta) que ha restat estrany al català del Principat, és conegut en alguns punts del Rosselló i Conflent,⁶ però més a les Illes⁷ i sobretot és general de Nord a Sud del País Valencià;⁸ l'antiguitat ja considerable d'aquest ús es comprova pel fet que la pronúncia reduïda *bai de*, apareix pertot en els parlars balears i rossellonesos, a desgrat del fet que tothom sent el mot com a idèntic a l'adjectiu *baix* (en el qual la pronúncia *bai* no és general ni en rossellonès, i no existeix a les Illes), i àdhuc sorgeix en el País Valencià (on *bai* adj. és inoït), si bé ací només la tinc anotada d'alguns casos on *baix* ja s'usa com a veritable preposició, sense *de*.

Realment en el domini valencià s'ha introduït amb aquest darrer ús (que coincideix amb el del cast. *bajo*), i inclonet-hi certs usos especials que no coincideixen amb els castellans. Car sovint no és un veritable equivalent de 'sota', i val més aviat per 'a baix, en tal o tal lloc': *Terres de Bai l'Hort* a Xeresa, una partida *Bai l'Horta* o *Baix l'Horteta* a Castellonnet de la Conquesta, *Baix lo Forn* a Canet lo Roig, *Baix la Vila*, a Tírig, Orpesa i Puçol, *Baix Casa* a Simat de V. i a Tírig; la reducció de *-ix* a *í* apareix en aquests noms valencians a Xeresa, Castellonnet i Cullera (partida *Bai los Sants*).

No solament tot això, sinó l'absència de *sota* en l'ús de les nostres dues regions meridionals, fa sospitar que allí *baix de* i fins i tot *baix* preposició no són gaire deguts a influència castellana, i en tot cas és segur que en el català de les Balears i València aquest ús naixeria espontàniament, si bé en el fet d'haver guanyat tant de terreny a despeses del castís i antic *davall de*, el model de la llengua veïna hi ha d'haver contribuït molt.⁹ En el Principat, *baix* com a preposició ha estat reduït als usos figurats i cultistes (com *baix la pena...*, *baix zero*, *baix tal punt de vista*)⁴⁵ i allí és indubtablement un castellanisme integral i sense excusa, cf. l'estudi de J. Ruyra *Obres Completes*, p. 844.

DERIV.: *Baixa* 'mena de dansa', sembla ser el femení de l'adjectiu, per abreujament de la locució *baixa dansa* (oc. ant. *bassa dansa* «danse posée», PDPF), si bé en català apareix enterament substantivat, ja a mitjan S. xv: «feya fer sales / e bells convits / --- moms e grans festes; / les dames, prestes, / ab bell triscar, / *baxa* dançar, / may hi fallien», *Spill*, de J. Roig, v. 1490 (i en el *Curial*); per a l'explicació semàntica, que es presenta dubtosa, sobretot pel fet que *alta dansa*, de què s'ha parlat de vegades, com a contrapartida de la *baixa*, no m'és conegut i deu ser molt rar si verament existí, veg. el comentari de Cha-

bàs al *Spill*; DCEC I, 34-38. *Baixenc*. *Baixesa* [c. 1390, Aversó, T., 416.4; S. xv, I. de Villena]. *Baixó* («*baixons*: fistulae graviore --- floutes --- sacabucho», 1575, On. Pou, 169) o *baixorum*. *Baixura* 'paratge que forma clot' [1617, Agustí], 'les terres baixes d'una comarca';¹⁰ *baixúrria*. *Baixaruc*. *Contrabaix* [«succentor», OPou, *TbPu.*, 109].

CRP.: *Baixamà*; *baixamaner*. *Baixamar* (per a Menorca, *AlcM*; Camps Merc., *Folk. de la Pagesia* I, 97). *Baixcaldera*. *Baixfons*. *Baixventre*. *Baixvora*; *baixvoreres*.

¹ Doc. valencià de 1375, recollit en una enquesta de l'*Onom. Cat.* xxxvi, 163.20. — ² Possiblement també el fr. *aigre* va amb això, més segur en el cas d'oc. *agriota*, port. *agrião*, mossàr. *acriones*. — ³ Dada de valor no ben clar, en què discrepen els filòlegs (veg. Ernout-M. i Walde-H.), i que de tota manera el dóna com a substantiu, i en el sentit d'obesitat o gruix. — ⁴ De BASSIANOS, derivat del nom de persona BASSUS, ve naturalment el del poble de *Baixàs* en el Rosselló, no pas de *baixants* (*AlcM*), car *-n's* es redueix normalment a *-s*, però *-nts* resta en rossellonès com pertot. — ⁵ Per a conjectures relatives a l'etimologia indoeuropea de *bassus*, veg. Walde, s. v.; Walde-P. II, 109; Walde-H.; i Pik., *IEW*. — ⁶ «Sant Joan és *bai de* la Canaleta», sentit a Fillols. — ⁷ No el rebutgen ni tan sols escriptors tan purs com Bartomeu Ferrà (*Comèdies* I, 3). L'usen a Manacor (*BDLC* VIII, 155), el sento a Sineu, Sóller, etc. També apareix sovint en la nomenclatura de les costes, *Baix de* tal lloc, p. ex. *Baix de sa Talaia* a Eivissa. — ⁸ Des de Bel·lestar dels Ports fins a Monòver, amb documentació toponímica de Morella, Castellfort, Albocàsser, Simat i Tavernes de Valldigna, Sumacàrcer, Bèlgida, Xeraco. — ⁹ El que ja és més improbable que no es calqués del castellà és *debaix de*. Tot i que ja és freqüent en certs escriptors valencians del S. xvi, com Onofre Pou («la pelleta que està *debax de* l'arbra: liber, membrana», *Tb. Pu.*, p. 59 i passim; id. substantivat «lo *debax de* la escala: subscalare», On. Pou, 90). Parteix de l'ús adverbial *de-baix*, que ja figura en el dicc català-alemany de l'a. 1502 («*de baix*: da ni(e)den», 232). — ¹⁰ Propi de l'extrem Sud: ex. Castalla (*AlcM*); a la Torre de les Maçanes diuen que Xixona ja pertany a la Marina, «ja és *baixura*»; ja oc. ant. *baissura*.

Baixà, V. *paixà*

BAIXAR, del ll. vg. *BASSIARE, deriv. del ll. vg. i tardà BASSUS d'on prové el nostre adjectiu BAIX. □ 1.ª doc.: S. XIII, en diversos textos de la segona meitat del segle.

És un verb comú a totes les llengües romàniques de la Gàl·lia i d'Hispania (la seva arrel BASS- també a les altres) i que en totes elles apareix des dels orígens, indubtablement també en la nostra, on ja abunden els testimonis en el primer segle de la llengua literària; llavors el trobem ja ben sovint com a transitiu: